

TITULO SUPERIOR EN CONSERVACIÓN E RESTAURACIÓN DE BENS CULTURAIS
Escola Superior de Conservación e Restauración de BBCC de Galicia

Historia dos bens arqueolóxicos II

Departamento: Historia, valoración e clasificación dos bens culturais

Obrigatoria da especialidade	Curso: 3º arqueoloxía	2º Cuadrimestre	4 ECTS
-------------------------------------	------------------------------	------------------------	---------------

Teórica

Profesor: Álvaro R. Arizaga Castro
arizaga@edu.xunta.gal

Horario: 3 horas semanais

DESCRIPCIÓN DA MATERIA

Historia dos bens culturais da especialidade, desde o punto de vista das súas características tipolóxicas, formais, técnicas e culturais. Metodoloxía de análise para a interpretación do ben cultural desde un enfoque teórico-práctico. Coñecemento dos principais repertorios da cultura visual da especialidade. Pautas para a elaboración de informes histórico-artísticos dos bens culturais da especialidade.

COMPETENCIAS TRANSVERSAIS

T1	Organizar e planificar o traballo de forma eficiente e motivadora.
T2	Recoller información significativa, analizala, sintetizala e xestionala adecuadamente.
T3	Solucionar problemas e tomar decisións que respondan aos obxectivos do traballo que se realiza.
T4	Utilizar eficientemente as tecnoloxías da información e a comunicación.
T8	Desenvolver razoada e criticamente ideas e argumentos.
T9	Integrarse adecuadamente en equipos multidisciplinares e en contextos culturais diversos.
T11	Desenvolver na práctica laboral unha ética profesional baseada na apreciación e sensibilidade estética, medioambiental e cara a diversidade.
T14	Dominar a metodoloxía de investigación na xeración de proxectos, ideas e solucións viables.
T17	Contribuír coa súa actividade profesional á sensibilización social da importancia do patrimonio cultural, a súa incidencia nos diferentes ámbitos e a súa capacidade de xerar valores significativos.

COMPETENCIAS XERAIS DA TITULACIÓN

X1	Contextualizar o ben cultural, entendendo o seu significado como testemuña documental para o seu respecto e transmisión.
X2	Coñecer e identificar a composición material do ben cultural e as causas do seu deterioro para avaliar o estado de conservación.
X10	Coñecer a evolución histórica do concepto de ben cultural e dos criterios de

CURSO ACADÉMICO 2023-2024

	conservación-restauración, e as principais institucións competentes na conservación do patrimonio.
X11	Acadar a capacidade de colaborar e traballar en equipo con outros profesionais, establecendo os mecanismos axeitados de comprensión e diálogo interdisciplinario.
X19	Coñecer e aplicar os recursos de investigación: metodoloxía científica, fontes documentais e historiográficas, análise, interpretación e síntese de resultados.
X20	Ter a capacidade para obter, presentar e difundir información sobre os bens culturais e a metodoloxía dos procesos de conservación e restauración.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA ESPECIALIDADE DE ARQUEOLOXÍA	
EA5	Establecer un diálogo interdisciplinario con outros profesionais relacionados co ámbito do patrimonio cultural, especialmente no concernente ao arqueolóxico.
EA11	Investigar o patrimonio cultural arqueolóxico desde o punto de vista histórico, das súas fontes documentais, da súa evolución material, funcional ou simbólica, así como a súa adecuación aos traballos de conservación-restauración de bens culturais. Coñecemento dos principais métodos e técnicas de investigación histórica aplicados á conservación-restauración de bens culturais.
COMPETENCIAS ESPECÍFICAS DA MATERIA	
Coñecer a historia dos bens arqueolóxicos da prehistoria recente, dende o punto de vista das súas características tipolóxicas, formais, técnicas e culturais.	
Coñecer a metodoloxía arqueolóxica para a análise do patrimonio cultural, nas súas múltiples vertentes.	
Dominio da terminoloxía conceptual característica da arqueoloxía e da historia antiga.	
Dominar a terminoloxía conceptual característica da arqueoloxía e da historia antiga.	
Coñecer as principais manifestacións da cultura material dos distintos pobos, culturas ou civilizacións protohistóricas.	
Acadar a capacidade de identificar e analizar as características básicas das obras estudadas e clasificalas no seu contexto histórico, estilístico e tipolóxico.	
Coñecer as distintas técnicas e procedementos produtivos da cultura material dos bens estudados.	
Observar a evolución do patrimonio cultural material da época estudada en relación a súa conservación	

UNIDADES DIDÁCTICAS

Unidades	Subtemas	% da materia
1. O megalitismo.	<ul style="list-style-type: none"> • Megalitismo ibérico. • Megalitismo galego. • Arte megalítica. 	20%
2. O calcolítico e a idade do bronce.	<ul style="list-style-type: none"> • O calcolítico e a fin do megalitismo. • Cistas e ídolos. • Cerámica campaniforme e primeiros metais. • A cultura de El Argar. • A Idade do Bronce. Introducción. 	20%
3. Arte rupestre.	<ul style="list-style-type: none"> • A arte rupestre galega. • Artes rupestres europeas (Mont Bego, Valcamonica, Tanum). 	25%
4. Tecnoloxía prehistórica II	<ul style="list-style-type: none"> • Metalurxia prehistórica. • A produción e terminoloxía cerámica. 	15%
5. Metodoloxía arqueolóxica	<ul style="list-style-type: none"> • Breve historia da escavación en arqueoloxía. • Estratigrafía xeolóxica. • Estratigrafía arqueolóxica. Harris. 	20%

A porcentaxe de reparto das unidades didácticas no total da materia é aproximada e dependerá da evolución das clases e das actividades non programadas durante o curso.

PLANIFICACIÓN DOCENTE

Metodoloxías	Horas aula	Horas fóra	Total
Sesións maxistras	34		34
Estudo autónomo		26	26
Traballo titorizado	5	10	15
Traballo de difusión arqueolóxica		5	5

Estudos de caso, debates e outras actividades	15	5	20
Total	54	46	100

A planificación docente por horas é aproximada. Por exemplo, o número de horas de presentacións dependerá do número de alumnos/as que opten polo sistema de avaliación continua.

METODOLOXÍA DOCENTE

Metodoloxía	Descrición
Sesión maxistral	Exposición por parte do profesor das bases teóricas da materia, sobre as que construír o traballo autónomo, utilizando as presentacións orais e outras ferramentas: presentacións vistas na aula (moodle), literatura científica e titorías didácticas. Poderán ser acompañadas de talleres de arqueoloxía experimental, debates, saídas de campo e outras actividades.
Traballo titorizado	Realización dun traballo individual sobre patrimonio arqueolóxico, de tema escollido polo alumnado coa orientación e ferramentas proporcionadas polo profesor. O traballo poderá consistir nun proxecto que remate o iniciado no anterior cuadrimestre. Tamén poderá ser un traballo cooperativo cos talleres de restauración, para incrementar a calidade dos informes nos apartados históricos e tipolóxicos. As directrices e metodoloxía do traballo serán indicados con detalle ó alumno a través de moodle, nas sesións presenciais ou nas titorías docentes.
Traballo de difusión arqueolóxica	Traballo individual orientado a asentir e difundir os coñecementos adquiridos a través de plataformas en rede (wikipedia / patrimonio galego.net / outras).
Presentación / exposición	Exposición oral por parte do alumnado do traballo titorizado.

SISTEMAS DE AVALIACIÓN

Método	Criterios	% avaliación
Proba final escrita. A realizar en datas próximas ó final do cuadrimestre.	Superación dos exercicios propostos.	55%
Traballo titorizado (presentación oral).	Comprensión e resolución da tarefa proposta. Capacidade de síntese e claridade expositiva.	25%

Traballo titorizado (escrito).	Rigor metodolóxico, corrección formal, entrega dentro do prazo establecido.	20%
SISTEMAS DE AVALIACIÓN (ORDINARIA)		
Exame final ordinario: Exame escrito para os alumnos/as que non superasen a avaliación continua (por falta de rendemento académico, por perder o dereito á mesma ou por renunciar á mesma). A realizar na data e hora fixada de forma oficial pola ESCRBCG. Poderá terse en conta tamén, de maneira optativa para o alumnado, o traballo titorizado, nas mesmas porcentaxes da avaliación ordinaria.		100%
SISTEMAS DE AVALIACIÓN (EXTRAORDINARIA)		
Exame final extraordinario: Exame escrito para os alumnos/as que non superasen a avaliación continua ou o exame final ordinario. A realizar na data e hora fixada de forma oficial pola ESCRBCG. Poderá terse en conta tamén, de maneira optativa para o alumnado, o traballo titorizado, nas mesmas porcentaxes da avaliación ordinaria.		100%
<p style="text-align: center;">OUTROS COMENTARIOS A AVALIACIÓN E MEDIDAS DE RECUPERACIÓN</p> <ul style="list-style-type: none"> • A asistencia é obrigatoria no sistema normal de avaliación (avaliación continua). Porén, o control de asistencia non implicará unha porcentaxe da avaliación e teranse en conta as posibles dificultades para xustificar faltas de asistencia por motivos de saúde. • Sexa cal sexa a asistencia, o alumnado sempre ten dereito a un sistema de avaliación mediante exame final ordinario (e extraordinario, en última instancia). • Na avaliación continua, avaliarase de forma positiva o progreso do proceso de aprendizaxe. A cualificación da materia resultará da suma das cualificacións acadadas nas diferentes probas e exercicios, pero terase en conta a mellora experimentada ó longo do curso. Este factor non poderá ser tido en conta noutros tipos de sistemas de avaliación (ordinaria / extraordinaria). • A perda do dereito a avaliación continua supón a realización dunha proba escrita en convocatoria ordinaria da que resultará a cualificación total acadada na materia. En convocatoria extraordinaria avaliarase mediante a realización dunha proba escrita da que resultará a cualificación total acadada na materia. Porén, dada a importancia didáctica do traballo titorizado, o alumnado poderá presentar tamén o traballo titorizado na avaliación ordinaria e na extraordinaria, coas mesmas porcentaxes na avaliación. Neste suposto, a presentación oral soamente será tida en conta se foi posible presentala ante o resto do alumnado ó longo do curso. 		

PROCEDIMENTO ADICIONAL PARA A CONVOCATORIA ORDINARIA

Propónse un procedemento de avaliación adicional para o alumnado que non poida asistir ás sesións presenciais pero que poida demostrar importantes competencias previamente adquiridas no campo de estudo da materia. É dicir, é un procedemento especialmente adaptado para o alumnado que estea a realizar o “plan de adaptación” para a mesma especialidade (é dicir, alumnado que teña cursado os estudos equivalentes a diplomatura en conservación e restauración de arqueoloxía). Porén, todo o alumnado podería acollerse a este procedemento adicional se pode demostrar ter traballado en proxectos arqueolóxicos con anterioridade.

Nestes casos, a valoración dos diferentes elementos de avaliación será a seguinte: presentación oral do traballo (35%), presentación escrita do traballo (35%), proba final escrita (30%). Para estas presentacións orais e escritas o alumnado deberá presentar resultados prácticos derivados de actividades arqueolóxicas coñecidas de primeira man (formando parte destas actividades como equipo técnico ou incluso en labores de dirección) ou outro tipo de traballos que constitúan realmente unha aportación científica ó coñecemento da materia. Por exemplo, súxírese que o alumnado do plan de adaptación empregue as súas actividades profesionais e/ou de investigación relacionadas co ámbito da conservación arqueolóxica, de maneira que poidan compartir a súa experiencia co alumnado habitual. Esta metodoloxía de avaliación adicional é, por tanto, moito máis esixente no tipo e calidade dos traballos que a convocatoria de avaliación continua e, por iso, non pode aplicarse ó alumnado que non teña experiencia laboral ou científica demostrada en actividades arqueolóxicas.

ATENCIÓN PERSONALIZADA

Ofreceráse atención personalizada ao alumnado durante todo o curso. As titorías docentes ofreceráse no horario específico establecido para esta finalidade, aínda que o horario poderá ser ampliado segundo as demandas do alumnado. Usarase a plataforma Moodle para deixar material didáctico para o alumnado e para formalizar a entrega de traballos e para outros usos relacionados coa materia. O uso desta plataforma é obrigatorio para o alumnado.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA

METODOLOXÍA ARQUEOLÓXICA

- Domingo, I. Burke, H. e Smith, C. 2007. *Manual de campo del arqueólogo*. Barcelona, Ariel.
- Fernández Martínez, V. M. 2000. *Teoría y método de la arqueología*. Madrid, Síntesis.
- González Ruibal, A. e Ayán González, X. 2018. *Arqueología. Una introducción al estudio de la materialidad del pasado*. Madrid, Alianza.
- Renfrew, C. e Bahn, P. 1993. *Arqueología. Teoría, métodos y práctica*. Madrid, Akal.

PREHISTORIA

- Álvarez-Fernández, E., Blanco González, A. e Rivero Vilá, O. 2020. *Prehistoria de la Península Ibérica*. Salamanca, Ediciones Universidad de Salamanca.
- Eiroa, J. J. 2006. *Nociones de prehistoria general*. Barcelona, Ariel.
- Barandiarán, I. et alii. 1998. *Prehistoria de la península ibérica*. Barcelona, Ariel.
- Menéndez Fernández, M. (coord.) 2006. *Prehistoria y protohistoria de la península ibérica*. Tomo I. Madrid, UNED
- Menéndez Fernández, M. (coord.) 2007. *Prehistoria y protohistoria de la península ibérica*. Tomo II. Madrid, UNED.